

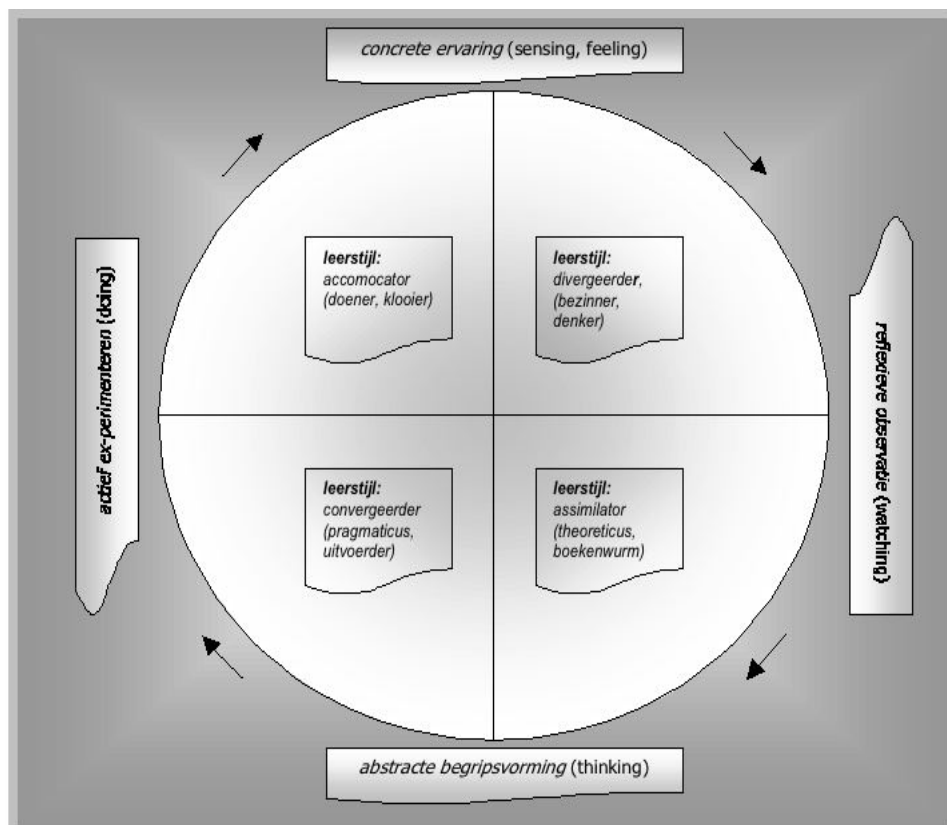
Leren volgens Kolb

1. ervaring stuurt het leren

David A. Kolb¹ vat leren op als een *proces* dat, steeds weer, vier stadia doorloopt:

- fase 1: concreet ervaren;
- fase 2: waarnemen en overdenken (reflecteren);
- fase 3: abstracte begripsvorming;
- fase 4: actief experimenteren en weer terug naar fase 1.

Pas als alle fasen worden doorlopen komt het leren echt op gang. Deze opvatting is inmiddels breed geaccepteerd, zowel in de onderwijs- als in de onderzoeksweld. Kolb beschrijft hoe zijns inziens ervaring de motor achter het leren is: *"Immediate concrete experience is the basis for observation and reflection. These observations are assimilated into a theory from which new implications for action can be reduced. These implications of hypotheses then serve as guides in acting to create new experiences"*. De fasen van de leercyclus worden gewoonlijk in dezelfde volgorde, maar niet altijd vanuit hetzelfde beginpunt, doorlopen. Het kan ook bij andere fasen beginnen, zolang het maar de hele cyclus doorloopt. Alleen zo kan men tot gepersonaliseerde en betekenisvolle kennis komen.

¹ Kolb, D.A. (1984). *Experiential Learning, experience as the source of learning and development*. Englewood-Cliffs, NJ: Prentice Hall.

2. vier fasen in het leren

Onderstaand een korte uitwerking van de vermogens die in elke fase van het leerproces worden aangesproken:

1. Concrete ervaring: *het vermogen zich te kunnen involveren in nieuwe ervaringen*

- de vaardigheid om een veelheid van indrukken in nieuwe situaties te kunnen opnemen,
- vanuit een variatie van invalshoeken en gestuurd door voorafgaande kennis
- waarbij de kwaliteit van de selectie van de waarnemingen een centrale rol speelt

2. Reflectieve observatie: *het vermogen te reflecteren op de concrete ervaring*

- de vaardigheid om de concrete ervaringen waar te nemen
- deze te kunnen interpreteren vanuit verschillende invalshoeken
- deze interpretaties ten opzichte van elkaar te kunnen afwegen

3. Abstracte begripsvorming: *het vermogen de reflecties in logische redematies om te zetten:*

- de vaardigheid om de reflecties te koppelen aan begrippen cq een begrippenkader,
- zodanig dat dit aansluit bij eerdere kennis of bij eerdere kennisleemten
- en die leiden tot een persoonlijke of een 'formele' theorie

4. Actief experimenteren: *het vermogen om de concepten om te zetten in concrete acties:*

- het vermogen om een situatie te selecteren die passend en geschikt is
- het vermogen om deze situatie te matchen bij de gekozen conceptualiseringen
- het vermogen om de relevante signalen en uitkomsten te kunnen selecteren

3. vier veel voorkomende leerstijlen

Mensen zijn verschillend in aanleg en voorkeur. Zij ontwikkelen voorkeuren voor bepaalde fasen uit die cyclus. Daar beginnen zij bij voorkeur of besteden er de meeste tijd aan. Zo zal een onderzoeker veel tijd besteden aan abstracte begripsvorming, terwijl een technicus zich eerder focust op het ontwikkelen en uitproberen van ideeën. Veel voorkomende 'typen' lerende zijn:

- **De doener** of 'uitprobeerder' wordt door Kolb 'accomodeerder' genoemd. Dit drukt uit dat hij graag zaken aanpast aan de omstandigheden. Zijn stijl is een combinatie van de fasen 'actief experimenteren' en 'concrete ervaring'. Hij is genegen van alles - ook nieuwe dingen - uit te proberen en van ervaringen te leren. Hij is bijvoorbeeld sterk in het trial and error leren.
- **De denker** of 'analyseerder' wordt door Kolb 'divergeerder' genoemd. Dit drukt uit dat hij graag een gegeven situatie van allerlei kanten bekijkt en evalueert. Zijn stijl is

een combinatie van de fasen 'concrete ervaring' en 'reflectieve observatie'. Hij gedijt goed in een context die vraagt om reflectie en het creëren van ideeën, die voorwaarden vormen voor verdere groei.

- **De boekenwurm** of 'theoreticus' wordt door Kolb 'assimileerder' genoemd. Dit drukt uit dat hij graag nieuwe dingen opneemt en geneigd is om denkbeelden en theorieën te overdenken. Zijn stijl is een combinatie van 'reflectieve observatie' en 'abstracte begripsvorming'. Hij kan vaak goed 'bottom up' redeneren: inductief.
- **De pragmaticus** of 'uitvoerder' wordt door Kolb convergeerder genoemd. Dit drukt uit dat hij zich graag toelegt op het uitvoeren of praktisch toepassen van ideeën. Zijn stijl is een combinatie van 'abstracte begripsvorming' en 'actief experimenteren'. Hij functioneert in het algemeen goed in situaties waarin de antwoorden op een vraag of probleem helder te definiëren zijn. De gerichtheid op toepassing leidt tot een voorkeur voor deductieve logica.

Het beste is bovenstaande als volgt te begrijpen.

Een accomodeerder of doener zal - soms puur op Fingerspitzengefühl - snel iets ondernemen (actief experimenteren) en daarvan de resultaten op zich laten inwerken (concrete ervaring). Daarna doorloopt deze de leercyclus.

Een divergeerder denker zal juist een situatie snel op zich laten inwerken en een beeld vormen van waar het om draait. Dat betekent dat deze leerder begint bij het concreet ervaren en reflectief observeren, om van daaruit de leercyclus te doorlopen.

4. Leerstijlen en leeromgevingen

Uit diverse onderzoeken komt naar voren dat mensen vaak met een specifieke leerstijl - wellicht is het hier beter van een leerstrategie te spreken - aan een opleiding beginnen. Lang niet altijd is er een optimale 'fit' tussen de leerstijl van de student en die welke de opleiding van ze verwacht.

Zo kan de opleiding gericht zijn op veel kennisoverdracht, wat het gunstigst uitpakt voor de pragmaticus/convergeerder en het ongunstigst voor de denker/divergeerder. En als een opleiding sterk gericht is op het leren vanuit het handelen in de praktijk en het opdoen van leerervaringen, past dat het best bij de voorkeursstijl van de doener/accomodeerder en het minst bij die van de boekenwurm/assimilator.

Hoe dan ook, studenten zullen de opleiding met een veelzijdiger leervermogen moeten verlaten. De beheersing van leerstijlen (leerstrategieën) is middels training uit te breiden, zelfs zo dat iemand alle leerstijlen beheerst, ook al blijft de oorspronkelijke voorkeur aanwezig.

Ook blijkt dat er een relatie is tussen de leerstijl van de student en de docerstijl van de docent. Wat dat betreft kan het verkeren. Als een student een docent treft die een appèl doet op een leerstijl die tegenovergesteld is aan de zijne, dan bemoeilijkt dat in hoge mate de studie. Omgekeerd, als een student een docent treft die precies de leerstijl

'bedient' waarin deze student uitblinkt, zal deze niet tot flexibiliteit worden uitgedaagd en weinig wendbaar vermogen opdoen. Kortom, er is ook een argument om gevarieerde docerstijlen toe te passen (en je die als docent dus eigen te maken).

4. All round leren te leren

Kolb's onderzoeken toonde aan dat mensen geneigd zijn vooral die leerfase te ontwikkelen waar ze toch al 'sterk in zijn'. Hij pleit er voor dat mensen ook aandacht besteden aan manieren van leren waarin ze minder goed zijn. De leercyclus kan dan meer volledig en evenwichtig doorlopen worden, waarbij elke fase de aandacht krijgt die ze verdient. In een groep zorgt de diversiteit van bijdragen van de verschillende groepsleden er meestal voor dat dit het geval is.

In opleidingen lag het accent tot voor kort vooral op overdenking en theorievorming. Daarmee werd in feite van alle studenten een assimilerende leerstijl gevraagd. Een assimileerder of boekenwurm leert hoe dingen samenhangen en hoe je ze in een theoretisch kader kunt zien. Aan de andere fasen van de leercyclus, experimenteren en ervaren (accomoderende leerstijl) werd meestal minder aandacht besteed.

Het jarenlang werken volgens één bepaalde leerstijl vormt de lerende. Daarom hebben veel studenten als gevolg van hun ervaringen op school en universiteit een overdenkende en theoretiserende leerstijl. Of – beter gezegd – zij hebben het idee dat er van leren sprake is als zij moeten assimileren. Als het leren een ander accent legt hebben zij, als het ze zwaar valt, vaak als commentaar dat er 'niet geleerd wordt'.

Toch wordt tegenwoordig gevraagd dat men in staat is tot 'een leven lang leren'. Dat vraagt het vermogen om, zelfstandig, de gehele leercyclus te doorlopen. Allround-leerders zijn mensen die alle vier de leerstijlen tenminste op een basaal niveau beheersen.

Michael R. Nieweg
6 februari 2006